اوراق قرض‌الحسنه بدون بهره در راه بازار

رییس کمیته فقهی بازار سرمایه گفت: اوراق اجاره یکی از پرکاربردترین صکوک است که در سال ۲۰۱۱ توسط ایران مورد استفاده قرار گرفته و از جمله ابزاری است که کمیته فقهی آن را تایید کرده است. غلامرضا مصباحی مقدم در نهمین دوره بازار سرمایه اسلامی گفت: قرض بدون بهره در شریعت اسلام پسندیده است. اوراق قرض الحسنه بدون بهره است و ناشر اوراق به اندازه ارزش اسمی اوراق بدهکار می‌شود. اینجا اوراق به کسر یا صرف نداریم.

سرخط خبرها

- پرداخت ۱۰ میلیارد تومان تسهیلات به بنگاه‌های تولیدی تا ۲ ماه آینده. مهر
- سکه تمام طرح جدید طی روزهای اخیر با ۵ هزار تومان کاهش، یک میلیون و ۲۱۷ هزار تومان عرضه می‌شود. ایسنا
- اولتیماتوم کاهش عرضه بنزین فعلا اجرا نمی‌شود/افزایش ۲ درصدی کارمزد عرضه بنزین. تسنیم
- سیل شمال غرب کشور ۴۶۸ میلیارد تومان خسارت به کشاورزی وارد کرد. مهر
- واردات ۶۰۹ هزار تن موز در سال قبل/ ۱۲۶۶ میلیارد تومان گوشت منجمد خارجی سر سفره ایرانی‌ها. فارس
- ۲۰۰ مگاوات نیروگاه مقیاس کوچک به سبد تولید برق افزوده شد/ چالش تامین مالی نیروگاه‌های تولید پراکنده. فارس

زاویه

رشد اقتصادی به ۳/۳ درصد کاهش می‌یابد

صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین گزارش خود با پیش‌بینی کاهش رشد اقتصادی به ۳/۳ درصد و در عین حال افزایش نرخ بیکاری به ۱۲/۵۲ درصد در سال ۲۰۱۷ اعلام کرد، طی سه سال گذشته کل سرمایه‌گذاری انجام شده در اقتصاد ایران روند کاهشی داشته است. صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین گزارش خود که ساعاتی قبل منتشر کرد، برآورد خود از شاخص‌های کلان اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۶ و پیش‌بینی تا پایان سال ۲۰۱۷ را اعلام کرد. بر اساس این گزارش، تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۶ به ۳۷۶ میلیارد و ۷۵۵ میلیون دلار رسیده است. این رقم برای سال ۲۰۱۵ بالغ بر ۳۷۴ میلیارد و ۳۰۶ میلیون دلار بوده است، اما این رقم در سال ۲۰۱۷ کاهش خواهد یافت و به ۳۶۸ میلیارد و ۴۸۸ میلیون دلار خواهد رسید. بر اساس این گزارش، رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۶ به ۶/۶ (۶/۵۴۴) درصد افزایش یافته است. این صندوق رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۵ را منفی ۱/۶ اعلام کرده است. در عین حال این نهاد بین‌المللی از کاهش رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۷ به ۳/۳ (۳/۲۸۶) درصد خبر می‌دهد. برآوردهای صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد، تولید ناخالص داخلی ایران بر اساس شاخص قدرت خرید در سال میلادی گذشته بالغ بر ۱۴۵۴ میلیارد دلار بوده که پیش‌بینی می‌شود، این رقم در سال جاری بیش از ۸۰ میلیارد دلار افزایش یابد و به بیش از ۱۵۳۵ میلیارد دلار برسد. همچنین سرانه تولید ناخالص داخلی ایران بر اساس شاخص قدرت خرید نیز که در سال ۲۰۱۶ بالغ بر ۱۸۰۷۷ دلار برآورد شده است در سال جاری (۲۰۱۷) به حدود ۱۸۸۵۸ دلار افزایش خواهد یافت. به این ترتیب، سهم ایران از اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۶ افزایش یافته است و از ۱/۱۷ درصد در سال ۲۰۱۵ به ۱/۲۱۳ درصد رسیده است اما در سال ۲۰۱۷ دوباره کاهش می‌یابد و به ۱/۲۱۲ درصد خواهد رسید. این نهاد بین‌المللی همچنین اعلام کرد: کل سرمایه‌گذاری انجام شده در اقتصاد ایران طی سال گذشته معادل ۳۱/۱۹ درصد تولید ناخالص داخلی رسیده است در حالی که این رقم طی سال ۲۰۱۵ برابر با ۳۲/۱۰ درصد بوده است. همچنین کل سرمایه‌گذاری انجام شده در اقتصاد ایران در سال جاری میلادی باز هم کاهش می‌یابد و به ۳۱/۰۹ درصد تولید ناخالص ملی خواهد رسید. کل پس‌اندازهای ملی نیز نسبت به تولید ناخالص داخلی نیز در سال ۲۰۱۶ به ۳۷/۴۴ درصد جی‌دی‌پی رسیده است که در مقایسه با سال ۲۰۱۵ افزایش را نشان می‌دهد. پیش‌بینی صندوق برای سال جاری میلادی کاهش این رقم و رسیدن به ۳۶/۳ درصد است. بر اساس این آمار، نرخ تورم که در سال ۲۰۱۶ برابر با ۸/۸۶۶ درصد برآورد شده است که امسال افزایش می‌یابد و به ۱۱/۲۳ درصد خواهد رسید. نرخ تورم در سال ۲۰۱۵ برابر با ۱۱/۹ درصد اعلام شده است. واردات ایران که در سال ۲۰۱۶ رشد ۱۶/۹۷ درصدی را تجربه کرده بود، امسال با رشد ۱۴/۵۸ درصدی مواجه خواهد شد. بر اساس برآوردهای این گزارش، صادرات ایران که در سال ۲۰۱۶ رشدی ۴۳/۰۷ درصدی داشت، در سال جاری رشد منفی ۵/۳۴ درصدی را تجربه می‌کند. گزارش صندوق بین‌المللی پول از بدتر شدن وضعیت بیکاری در ایران طی سال ۲۰۱۶ و امسال نسبت به سال قبل خبر می‌دهد و پیش‌بینی کرده است که نرخ بیکاری در سال ۲۰۱۷ به ۱۲/۵۲ درصد برسد، در حالی که این رقم برای سال ۲۰۱۶ برابر با ۱۲/۴۵ درصد اعلام شده است. همچنین نرخ تورم ایران در سال ۲۰۱۵ برابر با ۱۱ درصد برآورد شده است.

ویژه

اعطای تندیس و مدال به بانک ملت

رییس سازمان بورس و اوراق بهادار، تندیس و مدال نمایشگاه بورس، بانک و بیمه را به بانک ملت اعطا کرد. به گزارش روابط عمومی بانک ملت، دکتر شاپور محمدی همراه با اعضای کمیسیون اقتصادی مجلس از غرفه این بانک در نمایشگاه بورس، بانک و بیمه بازدید کرد. رییس سازمان بورس در این بازدید با قدردانی از حضور گسترده گروه مالی ملت در نمایشگاه، تندیس و مدال فاینکس را به دکتر هادی اخلاقی فیض آثار، مدیرعامل بانک ملت اعطا کرد.

بر اساس این گزارش، بانک ملت همراه با شرکت‌های زیرمجموعه خود در قالب گروه مالی ملت، با حضور در دهمین نمایشگاه بانک و بیمه، خدمات و محصولات خود را در معرض دید بازدیدکنندگان قرار داد.

تشکیل بخش تخصصی خسارت خودرو در بیمه «ما»

با تصمیم اعضای هیات‌مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی بیمه «ما»، بخش تخصصی خسارت خودرو این شرکت در پارکینگ بیهقی آغاز به کار کرد.

به گزارش روابط عمومی بیمه «ما» در راستای خدمت‌رسانی مناسب، پرداخت سریع‌تر خسارت و در نهایت رضایتمندی بیشتر بیمه‌گذاران، بخش تخصصی خسارت خودرو شرکت سهامی بیمه «ما» تشکیل و در ضلع شمال شرقی پارکینگ بیهقی، طبقه اول تالار پایتخت آغاز به کار کرد.

نگاه روز

سیدصادق طباطبایی‌نژاد

کارشناس اقتصادی

سوق تسهیلات به سمت تولید اشتغالزا

نظام بانکی به عنوان پیشران اقتصاد ایران در صورتی می‌تواند زمینه‌ساز بروز و ظهور اقتصاد مقاومتی شود که یک برنامه چند وجهی برای رفع مشکلات بازار پول طراحی و اجرا شود. اقتصاد مقاومتی یکی از کلیدواژه‌های مهمی است که در چند سال اخیر در اقتصاد کشور مطرح شده است. اقتصاد مقاومتی ارتباط نزدیکی با اقتصاد اسلامی دارد. یعنی ذات اقتصاد برگرفته از شریعت و دین مبین اسلام باثبات و مقاوم در برابر شوک‌های داخلی و خارجی است؛ چرا که در یک نظام اقتصادی ایده‌آل اسلامی از یک سو پیوندی ناگسستنی بین بخش اعتباری و بخش واقعی وجود دارد و از سوی دیگر، از منابع به صورت بهینه استفاده می‌شود. بر این اساس، اقتصاد مقاومتی مردم‌بنیاد، عدالت‌محور، دانش‌بنیان، پیشرو، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، برون‌گرا و انعطاف‌پذیر است. از سوی دیگر، نظریه‌ها و تجربه جهانی حاکی از آن است که میان توسعه بخش مالی اقتصاد و توسعه اقتصادی رابطه بسیار نزدیکی وجود دارد و رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی مطلوب، بدون تجهیز منابع مالی بلندمدت، امری غیرممکن است. مطابق با نظریات اقتصادی، ارتباط مثبت و معناداری بین توسعه بازار پول و سرمایه و رشد اقتصادی وجود دارد. نهادهای مالی در مورد شکل‌گیری و تداوم فعالیت بنگاه‌های اقتصادی تصمیم‌گیری می‌کنند و کارآفرینان را به نوآوری ترغیب خواهند کرد. با نظر به اینکه بار اصلی تامین مالی اقتصاد ایران بر دوش نظام بانکی است و اصولا اقتصادی بانک‌محور در کشور حاکم است، لذا وزن و نقش نظام بانکی در حرکت و تحقق اقتصاد مقاومتی بسیار زیاد است. با توجه به وابستگی مالی بخش‌های تولیدی به این نهاد بازار پول، هرگونه ناکارآمدی یا بروز بحران در سیستم بانکی می‌تواند بخش‌های مختلف اقتصاد را با معضلات زیادی مواجه کند. در حال حاضر شبکه بانکی اصلی‌ترین تامین‌کننده منابع مالی بخش‌های واقعی اقتصاد (صنعت، کشاورزی، تجارت و خدمات) محسوب شده و در کنار کارکرد اصلی خود (تجهیز و تخصیص بهینه منابع و ارایه خدمات متنوع به مشتریان) به دنبال درآمدزایی و کسب سود است. در این شرایط، نظام بانکی به عنوان پیشران اقتصاد ایران در صورتی می‌تواند زمینه‌ساز بروز و ظهور اقتصاد مقاومتی شود که یک برنامه چند وجهی برای رفع مشکلات نظام بانکی همراه با رفع مشکلات دیگر بخش‌های اقتصادی و قدرت‌آفرینی در واحدهای تولیدی مورد توجه قرار گیرد. در منظومه اقتصاد مقاومتی بانک به عنوان واسطه در تجهیز و تخصیص منابع باید به گونه‌ای عمل کند که حامی تولید و اشتغال باشد و زمینه پیوند سالم و اثرگذار بین سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی را در چارچوب اقتصاد متکی به شریعت مهیا سازد. در پایان پیشنهادهای ذیل جهت نزدیک ساختن نظام بانکی کشور به اهداف اقتصاد مقاومتی قابل ارایه است:
• حرکت هماهنگ بازار پول با ملاحظات بخش واقعی اقتصاد • عدم ورود بانک‌های کشور به فعالیت‌های سوداگرانه • حمایت ویژه شبکه بانکی از تولید ملی با تاکید بر تامین مالی خرد و اشتغالزا • اولویت‌بندی تسهیلات بانکی و اختصاص آنها به بخش‌های تولیدی اثرگذار • طراحی تدابیر لازم جهت مواجهه با پدیده نامیمون مطالبات غیرجاری • پاکسازی ترازنامه بانک‌ها از دارایی‌های سمی • خروج تدریجی از بنگاهداری • نظارت کامل و دقیق بر مصارف تسهیلات اعطایی.

خبر کوتاه

مذاکره با چند شرکت خارجی برای تولید خودروی جدید

معاون وزیر صنعت در امور صنایع از مذاکره با چند شرکت خارجی از جمله پروتون برای تولید خودروی جدید در کارخانه زاگرس خودرو خبر داد و گفت: در حال حاضر از ظرفیت این کارخانه برای خدمات بدنه و رنگ به پارس خودرو و سایپا استفاده می‌شود. محسن صالحی‌نیا در واکنش به بحث‌های مطرح شده مبنی بر تعطیلی کارخانه زاگرس خودرو بروجرد اظهار داشت: این کارخانه در حال حاضر فعال است و خدمات بدنه و رنگ برای محصولات سایپا و پارس خودرو ارایه می‌دهد. وی توضیح داد: در سال‌های گذشته محصولات شرکت پروتون مالزی در کارخانه زاگرس خودرو تولید می‌شد اما از سال ۸۷ به بعد تولید این محصولات در زاگرس خودرو متوقف شد. معاون وزیر صنعت تصریح کرد: برای فعال نگه داشتن این کارخانه، ارایه خدمات بدنه و رنگ برای شرکت پارس خودرو به زاگرس خودرو سپرده شد و در حال حاضر نیز این کار ادامه دارد. صالحی‌نیا با بیان اینکه هم‌اکنون مذاکراتی با چند شرکت مختلف خارجی از جمله پروتون برای تولید محصول مشترک با زاگرس خودرو در حال انجام است، گفت: سال گذشته شرکت زاگرس خودرو به شرکت عظیم خودرو واگذار شد. مذاکره بین مدیران این شرکت با طرف‌های خارجی در حال انجام است.

تداوم مذاکره با مرسک برای لایه نفتی پارس جنوبی

وزیر نفت از ادامه مذاکره با شرکت دانمارکی مرسک جهت توسعه لایه نفتی پارس جنوبی و تغییر کارفرمای این میدان خبر داد. بیژن نامدار زنگنه در گفت‌وگو با مهر با اشاره به تداوم مذاکرات با این شرکت دانمارکی گفت: امیدواریم توافق‌های نهایی در آینده‌ای نزدیک حاصل شود. بر همین اساس تصمیم گرفته شد کارفرمای این پروژه شرکت نفت و گاز پارس باشد. در همین ارتباط غلامرضا منوچهری، معاون توسعه و مهندسی شرکت ملی نفت هم در گفت‌وگو با مهر در پاسخ به اینکه در حوزه پیمانکاری تکلیف مذاکرات به چه نتیجه‌ای ختم شده است گفت: فعلا مذاکرات خود را با شرکت مرسک دانمارک به پیش می‌بریم تا در آینده‌ای نزدیک به انعقاد قرارداد برسیم. این اظهارات منوچهری در حالی مطرح می‌شود که وی از شرکت پتروایران خواسته است برای اجرای برنامه تولید از لایه نفتی پارس جنوبی حتما از مشورت‌های شرکت مرسک دانمارک استفاده کند.

کلان

صندوق‌های با درآمد ثابت، منطقه آزاد بانک‌ها شد

وقتی بانک‌ها اهرم‌های نظارتی را دور می‌زنند

رشد تصاعدی صندوق‌ها

در بعضی موارد اندازه صندوق تنه به تنه اندازه بانک اصلی می‌زند. چنان که در مورد بانک شهر کل دارایی‌های بانک تقریبا ۲۶ هزار میلیارد تومان است و اندازه صندوق ۲۵ هزار میلیارد تومان و با سرعت رشدی که صندوق‌ها دارند، بعید نیست به زودی از بانک مادر بزرگ‌تر شوند.

مهری جمشیدی / اعتماد

گروه اقتصادی

این روزها هر چند دادخواهی بانک‌ها برای عدم اعلام سود دستوری و قطعی بارها شنیده شده و ذهنیت بحران دارایی‌های مسدود شده روز به روز قوت می‌گیرد اما بررسی دقیق‌تر تصویری دیگر را از شرایط بانک‌ها رونمایی می‌کند؛ شرایطی که با بهره‌گیری از ترفندها هنوز هم برای بانک‌ها سودآور و مطلوب است. بانک‌ها مدت زیادی نیست که با استفاده از صندوق‌های درآمد ثابت، از زیر بار نظارت بانک مرکزی گریخته‌اند و با ساز دلخواه نرخ سود و سایر مناسبات خود را می‌چینند.

یکی از نهادهای مالی نه چندان سابقه‌دار، صندوق‌های با درآمد ثابت هستند که به اعتقاد کارشناس اقتصاد سیاسی در اکثر موارد با حمایت یک بانک ایجاد می‌شوند و یونیت‌های آن هم پشت کانتر بانک فروخته می‌شود. این صندوق‌ها در ابتدا با هدف سرمایه‌گذاری در اوراق با درآمد ثابت و ابزارهای بدهی ایجاد شدند، اما امروز عملا نقش منطقه بدون نظارت بانکی یا منطقه آزاد بانکی را ایفا می‌کنند. درباره این صندوق‌ها توجه به چند مطلب بسیار ضروری است.

صندوق‌های از مادر فربه‌تر

اولا تصور می‌شود این صندوق‌ها بخش حاشیه‌ای از بازار پول را تشکیل دهند و این نظارت ضعیف بر آن نباید چندان مهم باشد. حال آنکه در کانال مزبور غلط بودن این تصور به طور مفصل بررسی شده است. در بعضی موارد اندازه صندوق تنه به تنه اندازه بانک اصلی می‌زند. چنان که در مورد بانک شهر کل دارایی‌های بانک تقریبا ۲۶ هزار میلیارد تومان است و اندازه صندوق ۲۵ هزار میلیارد تومان و با سرعت رشدی که صندوق‌ها دارند، بعید نیست به زودی از بانک مادر بزرگ‌تر شوند.

دوم تصور می‌شود این صندوق‌ها دارایی خود را عموما به صورت اوراق خزانه و اوراق با درآمد ثابت نگه می‌دارند. این تصور نیز اشتباه است. اگر چه صندوق‌هایی که واقعا این کار را کرده‌اند اکنون هم وضع سودآوری و هم ثبات مالی کاملا قابل دفاعی دارند اما صندوق‌های بسیاری عملا ترجیح داده‌اند هر کاری به جز وظیفه اصلی را انجام دهند.

ردگم‌کنی عملکرد در حساب‌ها

یکی از علایق مدیران بانک مادر آن است که از صندوق برای دور زدن اهرم‌های نظارتی و حدود تعیین شده سود سپرده استفاده کنند. چنان که دارایی صندوق را به صورت سپرده نزد خود بانک مادر نگه می‌دارند و با استفاده از رابطه مادر و فرزندی، سود بالاتر از مصوبه به سپرده مزبور پرداخت می‌کنند- و رد آن را در حسابداری گم می‌کنند- و صندوق هم این سود بالاتر از مصوبه را به خریدار یونیت می‌دهد. به بیان دیگر به خریدار یونیتی که به حکم شورای پول و اعتبار نمی‌تواند سود بالای ۱۵ درصد بگیرد با وساطت صندوق مقدار بسیار بیشتری سود پرداخت می‌شود. در بعضی صندوق‌ها دقیقا صد درصد دارایی به صورت سپرده نزد بانک مادر است.

استفاده از صندوق‌ها به عنوان شرخر

از این بدتر بانک‌هایی هستند که از صندوق به عنوان شرخر حقوقی استفاده می‌کنند که شرح مفصل و غمباری دارد. مساله دیگر اما عدد نقدینگی است. یونیت‌های صندوق‌ها با تضمین نقدشوندگی از طرف بانک مادر همراه هستند. از این لحاظ این دیدگاه وجود دارد که باید این یونیت‌ها را هم نوعی شبه‌پول به حساب آورد. مخالفان این دیدگاه می‌گویند این یونیت‌ها در مواردی که دارایی معادل آن نزد بانک مادر سپرده شده است در صورت واخواهی عملا باعث کاهش جمع سپرده می‌شوند و سرجمع تغییرات نقدینگی از این دریچه صفر است. اما موافقان معتقدند در طرف دارایی صندوق برای این یونیت‌ها، دارایی نقدناپذیر هم هست و در مواردی که صندوق شرخر است بسیار هم هست و باید این را در عدد نقدینگی لحاظ کرد. اهمیت این موضوع از آن جنبه است که همین حالا در اثر سوءتدبیر مقامات پولی دولت محترم نقدینگی ظرف سه سال دو برابر شده است و اضافه شدن این ردیف جدید عدد را به مراتب بزرگ‌تر خواهد کرد.

مسوولان بانک مرکزی معتقدند انتشار اوراق با درآمد ثابت باعث شده که کاهش نرخ سودهای سپرده بانکی به سمت پایین چسبنده باشد، اما کارشناسان بازار سرمایه در این باره می‌گویند انتشار اوراق بدهی یک بار مالی را از دوش بانک مرکزی برمی‌دارد. به عقیده آنها صندوق‌های با درآمد ثابت در شرایط فعلی که نرخ بهره‌های بانکی پایین آمده یکی از ابزارهای جایگزین برای سرمایه‌گذاران است که به دنبال ریسک نیستند، چرا که در صندوق‌های سهام سرمایه‌گذاران باید ریسک را بپذیرند. بنابراین یک سال امکان دارد سود مناسبی داشته باشند و سال دیگر ضرر دهند. در صندوق‌های با درآمد ثابت مدیر صندوق حداقل بازدهی را برای سرمایه‌گذاران تضمین می‌کند و در نهایت اگر توانست، بازدهی بالاتری هم به دست می‌آورد.

سرمایه‌گذاران اندکی هستند که در بازار سهام و اوراق بدهی جابه‌جا می‌شوند. این بازارها از هم تفکیک شده هستند و اکثر مشتریان صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت مشتری بانک هستند که ریسک‌گریزند اما آنها که در صندوق‌های سهام سرمایه‌گذاری می‌کنند سرمایه خود را آورده‌اند که ریسک کنند و در مقابلش بازدهی به دست آورند. برخی هم معتقدند بانک مرکزی علیه صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت موضع گرفته آنها فکر می‌کنند که این صندوق‌ها باعث می‌شوند که نرخ‌های بهره به سمت پایین چسبنده باشند، اما به گفته این دسته از کارشناسان سرمایه‌گذاران در اوراق سهام و بدهی دولتی و شرکت‌های خصوصی باعث هموار شدن مسیر توسعه بازار بدهی و فراهم شدن نیازهای تامین مالی بنگاه‌ها کشور شده‌اند.

بنگاه‌های خصوصی توانایی مالی برای خرید این اوراق را ندارند پس صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت باید وارد این عرصه شوند و این اوراق را خریداری کنند. این صندوق‌ها پول را از بانک بیرون می‌کشند و روی اوراق بدهی سرمایه‌گذاری می‌کنند. حدود ۸۰ درصد از اوراق بدهی منتشره در کشور از جانب دولت، شرکت‌های دولتی و خصوصی از جانب صندوق‌های با درآمد ثابت خریداری شده‌اند. سررسید این اوراق بلندمدت است و هرچه نرخ بهره بانکی کاهش یابد بازدهی اوراق افزایش خواهد یافت در نتیجه با کاهش نرخ سود بانکی قیمت این اوراق افزایش یافته و حتی بعضا صندوق‌هایی که اکثریت ترکیب دارایی آنها اوراق بدهی است با افزایش بازدهی مواجه خواهد شد.

با این همه بحث نظارت بر صندوق‌ها موضوع تعلیق یافته‌ای است که دست بانک‌ها را برای چیدن مناسبات دلخواهشان باز گذاشته است. بهبود نظارت بر صندوق‌های با درآمد ثابت و فراتر از آن بانک‌ها نیز نیازمند کاهش توان لابی بانک‌ها با مقام ناظر و دولت است که این امر در تیم اجرایی فعلی در دسترس نیست.

سوژه روز

توصیه مرکز پژوهش‌ها به دولت برای کنترل واردات

بازگشت رقم واردات به سال ۸۵

مرکز پژوهش‌های مجلس اعلام کرده که واردات کالا در حد فاصل یک دهه ۵۰ میلیارد دلار افزایش یافته است. بررسی روند واردات در کشور براساس آمار رسمی گمرک، گویای آن است که واردات تا سال ۱۳۸۹ روندی صعودی داشته و از حدود ۱۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۶۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۹ رسید. رابطه میان واردات و تولیدات داخلی موضوعی است که از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس به سیاستگذاران کشور توصیه می‌شود.

یکی از سوالات مهم مطروحه در این موضوع، این است که کدام تولید ملی نیازمند حمایت در مقابل واردات است؟ موضوعی که حامیان تولید داخلی بارها است برای یافتن سیاستی واحد در رابطه با واردات بر آن تکیه می‌کنند.

اگرچه ضرورت توجه به حلقه‌های پیشین و پسین تولید، ضرورت حمایت از مصرف‌کنندگان در کنار تولیدکنندگان و رابطه حمایت از تولید و قاچاق از سیاست‌هایی است که دولت‌ها در دو دهه گذشته دنبال کرده‌اند، اما نتیجه بررسی انجام شده در این مطالعه نشان می‌دهد که حمایت از تولید، با توجه به ضرورت حراست از منابع محدود کشور، مستلزم احصای بخش‌ها و کالاهای تولیدی دارای مزیت‌های نسبی و مطلق در تولید و بخش‌های نوپا و استراتژیک و ضروری و توجه به خلق مزیت‌های جدید است. چه آنکه این امر تنها با تدوین و اجرای «استراتژی توسعه رشته فعالیت‌های اقتصادی» و متعاقب آن تدوین «استراتژی تجاری بلندمدت» به دور از هرگونه بخشی‌نگری، منطقه‌گرایی و سلیقه‌های شخصی و... با توجه به آمایش سرزمینی و ظرفیت‌های استانی محقق خواهد شد.

از همین رو، هرگونه حمایت تعرفه‌ای و محدودیت واردات این بخش‌ها نیز لازم است پس از تعیین محدوده زمانی بهینه برای حمایت و اعلام برنامه زمانبندی دستیابی به سطوح رقابتی و کاهش موانع تعرفه‌ای در زمانبندی اعلام شده صورت پذیرد و در کنار آن بسته‌های حمایتی خاص نیز تعریف و عملیاتی شوند. تحقق موارد فوق نیازمند الزاماتی است که در این گزارش به رووس آن اشاره شده است.

در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس تاکید شده، نگاهی به آمار تجاری کشور نشان می‌دهد به دلیل تشدید تحریم‌ها و بروز محدودیت‌های ارزی در کشور روند کاهشی واردات از سال ۱۳۸۹ آغاز و به دلیل افزایش فزاینده نرخ ارز و کاهش تقاضا به دلیل تشدید شرایط رکودی، روند کاهشی واردات ادامه یافت و در سال ۱۳۹۴ به حدود ۴۱ میلیارد دلار رسید که تقریبا معادل میزان واردات در سال ۱۳۸۵ بود. بنابراین می‌توان عنوان کرد که به دلیل شرایط حاکم بر اقتصاد کلان و اتخاذ سیاست‌هایی برای کاهش تقاضای ارز در طول سال‌های اخیر، مدیریت واردات به‌صورت نسبی مورد نظر و اجرا قرار گرفته است. البته در شرایط تحریم و تشدید محدودیت‌های ایجاد شده برای واردات می‌توان عنوان کرد که میل به واردات غیررسمی (قاچاق) افزایش یافته و لازم است سرجمع واردات به‌صورت رسمی و قاچاق مورد نظر قرار گیرد؛ با این حال با توجه به تخمینی بودن آمار (۱۵ تا ۲۵ میلیارد دلاری) قاچاق در چند سال گذشته و ابهامات متعدد مطروحه در خصوص نحوه برآورد میزان قاچاق، اتکا به این سرجمع نیز از اطمینان بالایی برخوردار نیست. شایان ذکر است که بررسی آماری میزان واردات در بلندمدت نشان‌دهنده رابطه مستقیم آن با سرریز درآمدهای نفتی به اقتصاد کشور است به این نحو که درآمدهای سرشار نفتی موجب افزایش میل به واردات شده و از این منظر میزان سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و تولیدی را متاثر کرده است. روند کاهشی واردات در چند سال اخیر به معنای مدیریت واردات در تمامی بخش‌ها و کالاها نبوده و ممکن است در برخی موارد هنوز مصادیقی از کالاهای غیرضرور یا مخل تولید ملی وجود داشته باشد که لازم است احصا و مدیریت شوند.

در نگاهی ساده به جریان کالا در کشور، می‌توان اینگونه بیان کرد که مصرف جامعه از سه منشأ، کالاهای تولید داخلی، کالای وارداتی خارجی و کالای قاچاق وارداتی خارجی تامین می‌شود. همچنین بخشی از تولیدات داخلی کشور و حتی کالاهای وارداتی به شکل صادرات رسمی یا قاچاق خروجی (مانند کالاهای یارانه‌ای) از کشور خارج می‌شوند. بنابراین یکی از اصلی‌ترین دلایل اقدام به واردات، تامین کالاهای مورد نیاز جامعه است و از این رو انجام واردات برای تامین نیازهای ضروری بخش مصرف، امری مثبت و در راستای تنظیم بازار و جلوگیری از افزایش قیمت فزاینده در برخی بخش‌ها اقدامی ضروری محسوب می‌شود. شایان توجه است که در پنج سال گذشته همواره حدود ۸۴ تا ۹۰ درصد از کالاهای وارداتی کشور را کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای تشکیل داده‌اند و در ۱۰ ماهه ۱۳۹۵ نیز کمتر از ۱۴ درصد واردات کل کشور را کالاهای مصرفی تشکیل داده‌اند. بدیهی است ورود برخی کالاها مانند مواد اولیه، کالاهای سرمایه‌ای و کالاهای واسطه‌ای با توجه به اینکه نیاز تولیدکنندگان داخلی را تامین و ضمن ایجاد اشتغال شرایط استفاده از ارزش افزوده کالا را ایجاد می‌کنند نه تنها امری منفی نبوده، بلکه می‌تواند در راستای تقویت تولید داخلی قلمداد شود. البته باید به این موضوع نیز توجه داشت که امکان تولید بخشی از مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای در داخل کشور نیز وجود داشته و واردات مواد اولیه و واسطه‌ای ممکن است برخی تولیدکنندگان نوپای کالاهای فوق را با مشکلاتی مواجه سازد که توجه به این موارد و برنامه‌ریزی برای حمایت از این بخش از تولیدکنندگان نیز در تحلیل فوق ضروری است. یکی از آثار واقعی واردات در فضای اقتصادی، ایجاد فضای رقابتی است. اگر تولید داخلی در فضایی انحصاری صورت پذیرد مصرف‌کننده ناچار است کالای داخلی را با هر کیفیت و قیمتی که عرضه می‌شود خریداری کند، ولی اگر واردات به‌صورت منصفانه در کنار تولید داخلی وجود داشته باشد موجب می‌شود که تولیدکننده داخلی خود را به سطح بهره‌وری و کارایی تولید و کیفیت محصول در فضایی رقابتی برسانند. البته در کنار چالش برای ایجاد رقابت در بازار لازم است از ابزار نظارت بر استانداردها و ضوابط تولید نیز استفاده کرد تا بخش‌های مختلف اقتصادی به سمت ارتقای کیفیت محصولات حرکت کنند. ورود برخی از کالاها به کشور همراه خود بخشی از تکنولوژی تولید کالا را نیز وارد می‌کند. هرچند از طریق ورود چند نمونه کالای وارداتی و انجام مهندسی معکوس می‌توان گام‌هایی برای بهره‌مندی از تکنولوژی تولید برداشت؛ با این حال واردات کالا به‌صورت تجاری زمینه استفاده و ارتقای تکنولوژی بالاتر در کشور را ایجاد و می‌تواند نقشه راهنمای مناسبی برای ارتقای کیفیت کالای مشابه در کشور باشد. در ضمن واردات با افزایش حجم تجارت در کشور تاثیر مستقیمی بر فعال شدن بخشی از فعالیت‌ها از جمله توسعه بخش خدمات حمل ونقل، انبارداری، خدمات بندری، بازرسی، بیمه‌ای، آزمایشگاهی و... دارد و بخشی از اشتغال کشور با ارایه خدمات به بخش تجارت اجین شده است. شایان توجه است که بخش عمده‌ای از جغرافیای سرزمینی کشور دارای ظرفیت‌های دریایی و زمینی مرزی قابل ملاحظه‌ای در این خصوص است که تاکنون استفاده مطلوب و حداکثری از این ظرفیت‌ها برای توسعه مرزی و تقویت معیشت مرزنشینان صورت نگرفته است.

نمودار ۱. روند ارزش دلاری واردات از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۵ (میلیون دلار)

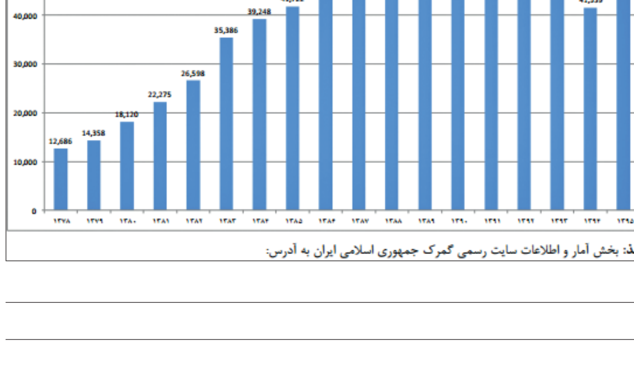

مأخذ: بخش آمار و اطلاعات سایت رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران به آدرس:

نکته

۳۸ هزار میلیارد پول منجمد و نامه ۷ نفر

حدود سه سال از شروع و شدت گرفتن انتقادات به ماجرای بنگاه‌داری بانک‌ها و ابلاغ دستورالعمل‌هایی برای واگذاری اموال مازاد و منجمد شده آنها می‌گذرد، اما با وجود ارقامی که گاهی در رابطه با کاهش حجم این اموال اعلام می‌شود، همچنان رقم قفل شده منابع بانکی بیش از حد قانونی آن بوده و انحراف قابل تاملی دارد. ایسنا در گزارشی نوشت، با توجه به بانک‌محور بودن اقتصاد ایران و تامین مالی بیش از ۸۰ درصدی که بر عهده شبکه بانکی قرار دارد وجود منابع آزاد و در دسترس برای اعطای تسهیلات و همچنین تامین هزینه طرح‌ها و پروژه‌های اقتصادی به طور ویژه‌ای قابل توجه خواهد بود. این در حالی است که تا ۵۰ درصد منابع بانک‌ها در شرایط موجود در سه بخش اصلی بدهی دولت به شبکه بانکی، معوقات بانک‌ها و به طور خاص بنگاهداری آنها قفل شده است و قابلیت استفاده ندارد. از اهم عوامل منجمدکننده منابع بانکی آنچه است که در سرمایه‌گذاری‌های سودآور آنها و به عبارتی بنگاهداری صرف شده و اکنون نمی‌توانند در شرایط موجود حاکم بر بازار بورس و البته مسکن و ساختمان چندان آن را آزاد کنند. در سال ۱۳۹۳ بود که انتقادات نسبت به سرمایه‌گذاری بانک‌ها و هزینه‌کرد منابعی که باید در اقتصاد هزینه کنند، در بنگاهداری و شرکت‌داری به اوج رسید. جایی که حتی رییس‌جمهوری در سخنرانی خود از اوضاع بانک‌ها به‌شدت انتقاد کرده و گفت که اگر ما بتوانیم مشکل بانک‌ها را حل کنیم، ظاهرا مشکل عالم را حل خواهیم کرد. روحانی، گلایه‌هایی نسبت به عدم تمایل بانک‌ها به فروش اموال مازادشان داشت و تاکید کرد که باید این منابع آزاد شده و در اختیار اقتصاد قرار گیرد. البته بر اساس آنچه پیش‌تر مقامات بانک مرکزی روایت کردند، در به اوج رسیدن هجمه‌ها نسبت به بنگاهداری بانک‌ها، نامه هفت نفر بسیار موثر بوده است. این افراد مدعی بودند که شرکت‌داری بانک‌ها به آنها صدمه زده است و رقیبشان شده‌اند، چرا که بنگاهداری موجب شده تا بانک‌ها بخش زیادی از منابع خود را به آنها اختصاص و عرصه برای فعالیت این تولیدکنندگان تنگ شود. با این حال مدیران بانک مرکزی تاکید داشتند که ادعای این چند نفر چندان هم پذیرفته شده نبود، چون وقتی امضاکنندگان این نامه به طور دقیق‌تری رصد می‌شدند نتایجی وجود داشت که با غیر مسلح دیده نمی‌شد. با این حال چندی طول نکشید که به دنبال این جریانات و بررسی‌های انجام شده، بانک مرکزی در دستورالعملی خواستار ارایه لیستی از اموال مازاد آنها به این بانک شده و در نهایت زمان سه ساله‌ای را برای واگذاری این منابع مازاد اعلام کرد. بر این اساس با توجه به اینکه بانک‌ها فقط می‌توانند طبق قانون تا ۴۰ درصد سرمایه خود را در شرکت‌داری هزینه کنند باید مازاد آن که در مجموع تا ۵۱ درصد رسیده و حدود ۱۱ درصد اضافه داشت را طی سه سال و هر ساله یک سوم واگذار می‌کردند. این واگذاری باید از طریق بورس و همچنین فروش اموال شکل می‌گرفت. گرچه تاکنون آمار جزیی و شفافی در رابطه با حجم بنگاهداری بانک‌ها و فروش اموال مازاد آنها طی زمان تعیین شده برای واگذاری از سوی بانک مرکزی اعلام نشده، اما ارقامی که در اواسط سال گذشته معاون نظارت بانک مرکزی از آن خبر داد بیانگر رشد درصد منابع درگیر در شرکت‌داری بانک‌ها بود. در سال ۱۳۹۳ ارزش دفتری شرکت‌های بانک‌ها حدود ۲۶ هزار میلیارد شده بود که تا ۵۱ درصد از سرمایه آنها را درگیر می‌کرد ولی آمار سال قبل نشان داد که از سرمایه حدود ۷۰ هزار میلیاردی بانک‌ها تا ۳۸ هزار میلیارد تومان در بنگاهداری هزینه شده است. این رقم بیانگر انجماد تا ۵۴ درصدی منابع در این بخش بود که تا رقم مجاز، حدود ۱۰ هزار میلیارد تومان انحراف داشت.